

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U003348

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 08-08-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Федяй Микола Андрійович

2. Mykola Fediai

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4014-7341

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 033

Назва наукової спеціальності: Філософія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філософія

Дата захисту: 07-08-2025

Спеціальність за освітою: Філософія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 9793

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 02.91.21

Тема дисертації:

1. Формування філософських традицій Києво-Могилянської академії 1632–1753 років крізь призму освітніх траєкторій її професорів.
2. The Formation of the Philosophical Traditions at the Kyiv-Mohyla Academy (1632–1753) through the Lens of Its Professors' Educational Trajectories

Реферат:

1. У дисертації досліджено формування філософських традицій Києво-Могилянської академії у XVII–XVIII століттях з перспективи походження, освіти, студентських мандрівок та викладацької кар'єри її професорів. Показано, що в цьому контексті Академія постає як складова ширшого європейського інтелектуального дискурсу, де здобує на Заході знання та використання джерел католицьких авторів, у поєднанні з локальними особливостями, визначало специфіку викладання філософії. У дисертації уточнено перелік професорів філософії, які викладали в Києві з часу заснування Колегіуму в 1632 році до 1753 року, коли відбулися значні зміни у викладанні та змісті лекцій. Спираючись на широке коло рукописних і друканих джерел латинською, церковнослов'янською, староукраїнською, польською, німецькою, італійською та

російською мовами, зокрема навчальні курси, диспути, університетські матрикули, панегірики, проповіді тощо, автор реконструює походження, освіту, викладацьку й церковну кар'єру київських професорів. Особливу увагу приділено їхнім студентським мандрівкам як ключовому чиннику трансферу філософського знання із Заходу до Києва. З огляду на інституційну тяглість, академічну мобільність та використання спільних джерел у навчальних курсах, виокремлено чотири основні філософські традиції в окреслений період. Перша традиція склалася на етапі формування філософського викладання в Києві в 1630–50-х роках. Встановлено, що філософію почали викладати вже з 1632 року, а перші викладачі були тісно пов'язані з православною спільнотою Вільнюса, звідки вони походили та де отримали освіту. Саме віленські студенти, запрошені до Києва Могилою, обіймали професорську кафедру в той час. На основі збережених лекційних студентських записів, проповідей, полемічних творів та інших джерел реконструйовано зміст філософського курсу перших десятиліть існування Колегіуму. Виявлено залежність цих курсів від підручників католицьких авторів різних орденів, а також використання найсучасніших на той час текстів. Доведено, що за сприяння Петра Могили Колегіум був забезпечений актуальною навчальною літературою, а викладачі, маючи вибір, не трималися єдиної філософської школи. Друга традиція домінувала в 1684–1706 роках – періоді, коли більшість професорів філософії Київської академії здобували освіту в єзуїтських академіях Речі Посполитої, зокрема у Львові, Любліні, Познані, Ярославі, Вільнюсі та інших містах. Показано, що всі вони були учнями єзуїтських викладачів, а дехто з них заради навчання переходив в унію. Ставши професорами в Академії, ці викладачі спиралися у своїх філософських і теологічних курсах на католицьких, насамперед єзуїтських, авторів. Завдяки цьому трансферу знання з католицьких академії Речі Посполитої, киево-могилянську вченість наприкінці XVII – початку XVIII століття сучасники сприймали як запозичену чи навіть украдену в католиків. Окрему увагу присвячено Теофану Прокоповичу – найяскравішій фігурі серед професорів філософії початку XVIII століття. Докладно реконструйовано його освітню біографію, що охоплює Київ, Володимир, Рим (Collegio Gesco), повернення на батьківщину та викладання в Академії. Показано, що заради навчання на Заході від став уніатом та здобув ступінь магістра філософії у єзуїтів у Римі. Однак, на відміну від своїх київських колег, які вдавалися до подібних освітніх маршрутів, він розчарувався у католицькій науці й Церкві та втік з Рима. Повернувшись до Києва та розпочавши викладати, він все ще спирався на підручники католицьких, але не єзуїтських авторів у своєму філософському курсі. Цим він започаткував нову традицію в Академії, яка позначилася відходом від єзуїтсько-польської моделі викладання. Водночас у його філософському курсі ще не проявляються виражені німецькі протестантські впливи – вони з'являться пізніше, у його теологічному курсі. Четверта традиція побутувала в період 1711–53 років, коли викладачі філософії дедалі рідше вирушали на навчання на Захід, а Академія почала формувати власний викладацький корпус на основі внутрішньої підготовки. Проаналізовано біографії викладачів філософії цього часу. Показано, що філософія дедалі більше покладається на повторення, консервацію, внутрішню спадкоємність. З одного боку, викладачі зберігали структуру курсів, запозичену з єзуїтських колегіумів Речі Посполитої, з іншого – використовували друковані підручники католицьких авторів, насамперед з паризького середовища Сорбони. На основі текстуального аналізу уперше встановлено низку джерел, з яких черпали київські професори першої половини XVIII століття, та продемонстровано, як вони використовували їх при складанні власних курсів, що може також проливати світло на історію читання в той період. Продемонстровано, що через зменшення академічної мобільності, обмеження доступу до сучасної літератури та поступову інтеграцію Києва в російський імперський простір, могилянські професори часто диктували своїм студентам застаріле філософське знання.

2. This dissertation explores the formation of philosophical traditions at the Kyiv-Mohyla Academy in the 17th and 18th centuries through an analysis of the origins, education, student travels, and academic careers of its professors. It shows that the Academy was part of a broader European intellectual discourse, where knowledge acquired in the West and the use of Catholic sources, combined with local particularities, shaped the specific character of philosophical teaching. The dissertation clarifies the list of philosophy professors who taught in Kyiv from the foundation of the Collegium in 1632 until 1753, when significant changes occurred in the structure and content of teaching. Drawing on a wide range of manuscript and printed sources in Latin, Church Slavonic, Old

Ukrainian, Polish, German, Italian, and Russian – including lecture courses, disputations, university matriculation records, panegyrics, sermons, and more – the study reconstructs the origins, education, academic, and ecclesiastical careers of Kyiv's professors. Particular attention is given to their student travels as a key factor in the transfer of philosophical knowledge from the West to Kyiv. Institutional continuity, academic mobility, and the use of shared sources in teaching made it possible to identify four main philosophical traditions during this period. The first tradition took shape during the early stage of philosophical teaching in Kyiv in the 1630s–1650s. Philosophy was already being taught in 1632. It is established that the first professors were closely tied to the Orthodox community of Vilnius, where they had studied before being invited to Kyiv by Mohyla. It was these Vilnius students who initially held the philosophy chair. Based on preserved student lecture notes, sermons, polemical texts, and other sources, the content of the philosophical curriculum in the first decades of the Collegium's existence is outlined. The courses relied heavily on textbooks by Catholic authors from various orders and incorporated some of the most current texts of the time. Thanks to Mohyla's support, the Collegium had access to up-to-date teaching materials and the professors, using a variety of sources, did not strictly follow one philosophical school, but instead took an eclectic approach. The second tradition dominated between 1684 and 1706, when most philosophy professors at the Kyiv Academy received their education at Jesuit colleges in the Polish Lithuanian Commonwealth – such as those in Lviv, Lublin, Poznań, Jarosław, Vilnius, and other cities. All of them studied under Jesuit teachers, and some even joined the Uniate Church to gain access to such education. As professors at the Academy, they based their philosophical and theological courses on Catholic, especially Jesuit, authors. As a result of this knowledge transfer from Catholic colleges of the Commonwealth, the scholarly culture of the Kyiv-Mohyla Academy at the end of the 17th and beginning of the 18th century was seen by contemporaries as borrowed – or even stolen – from Catholicism. Particular attention is given to Theophan Prokopovych, the most prominent philosophy professor of the early 18th century. His educational path is reconstructed in detail, covering Kyiv, Volodymyr, and Rome (Collegio Greco), his return home, and his teaching at the Academy. To study in the West, he converted to the Uniate Church and earned a master's degree in philosophy at a Jesuit college in Rome. However, unlike other Kyiv professors who followed similar educational paths, he became increasingly dissatisfied with Catholic scholarship and the Church, and eventually escaped from Rome. Upon returning to Kyiv and beginning to teach, he still relied on Catholic – though non-Jesuit – textbooks in his philosophy course. By doing so, he initiated a new teaching tradition at the Academy, marking a shift away from the Polish Jesuit model. The fourth tradition developed between 1711 and 1753, a period when professors of philosophy stopped traveling West for their studies, and the Academy started preparing its own teachers. Philosophical teaching during this time relied increasingly on repetition, preservation, and internal continuity. Professors continued to use the course structures borrowed from Jesuit colleges of the Polish Lithuanian Commonwealth but also made growing use of printed textbooks by Catholic authors, especially from the Sorbonne in Paris. Textual analysis allows to identify many of the sources used by Kyiv professors in the first half of the 18th century and to show how they were used in composing lecture courses – providing insight into the reading practices of the period. The findings also show that, due to decreasing academic mobility, limited access to current literature, and the gradual integration of Kyiv into the Russian Empire, professors often dictated outdated philosophical content to their students.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Федяй, Микола. «Нові подробиці біографії Стефана Калиновського». Київська Академія 19 (2022): 79–111. <https://doi.org/10.18523/1995-025X.2022.19.79-111>. (фахове видання категорії «Б»)
- Федяй, Микола. «Переклади і тлумачення філософського курсу Стефана Калиновського: радянська традиція та її пережитки». *Sententiae* 42, вип. 2 (2023): 23–46. <https://doi.org/10.31649/sent42.02.023>. (Scopus)
- Федяй, Микола. «Філософський курс Стефана Калиновського 1729–1731 років у світлі його викладацької практики: джерела і (не)оригінальність». *Sententiae* 42, вип. 1 (2023): 6–36. <https://doi.org/10.31649/sent42.01.006>. (Scopus)
- Fediai, Mykola. «W poszukiwaniu oryginalnego tekstu: krytyczna edycja dzieła ‘Philosophia moralis seu Ethica’ Michaela Kozaczynskiego z 1740 r.» В Teophanes Prokopowicz, «Ethica sive scientia morum» (1708). Michael Kozaczynski, «Philosophia moralis seu Ethica» (1740), by Bogdan Babenko, Mykola Fediai, Steffen Huber, Oleksandr Kyrychok, i Yaroslava Stratii, 115–43. Warszawa: Sub Lupa, 2025. (одноосібний розділ колективної монографії)
- Федяй, Микола. «Київські сюжети у філософському курсі Теофана Прокоповича 1707–1709 років». В Київ і кияни: Матеріали щорічної науково-практичної конференції, 15:339–43. Київ: Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2023.
- Stratii, Yaroslava, i Mykola Fediai. «Stefan Kalinowski». В *Leksykon wspólnych filozofów*, 167–72. Warszawa: Sub Lupa, 2025.
- Babenko, Bogdan, Mykola Fediai, Steffen Huber, Oleksandr Kyrychok, i Yaroslava Stratii. Teophanes Prokopowicz, «Ethica sive scientia morum» (1708). Michael Kozaczynski, «Philosophia moralis seu Ethica» (1740). Warszawa: Sub Lupa, 2025.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0123U102011 0120U102678

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Симчич Микола Васильович

2. Mykola Symchych

Кваліфікація: к. філос. н., н.с, 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7826-3471

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Довга Лариса Михайлівна
2. Larysa M. Dovha

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Кієво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Посохова Людмила Юріївна
2. Liudmyla Posokhova

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3338-1949

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кисельов Роман Євгенович
2. Roman Kyselov

Кваліфікація: к. філол. н., старший науковий співробітник, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6777-9229

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417265

Місцезнаходження: вул. Михайла Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Білодід Володимир Дмитрович

2. Volodymyr Bilodid

Кваліфікація: к. філос. н., с.н.с., 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3097-962X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Йосипенко Сергій Львович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Йосипенко Сергій Львович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Мулярчук Євген Іванович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна